

Излази Суботом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ за годи-
ну ф. 6, за по године ф. 3,
за четврт године ф. 1 и
50 новчића.
За АУСТРО-УГАРСКУ
за годину ф. 6, за по год.
ф. 3, за четврт године ф.
1 и 50 новчића.
За СРБИЈУ за годину
ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата мање се у
плаћеним писмима непо-
средно администрацији «Гл.
Црногорац» на Цетиње, а
може се и картом ушт-
ницом на пошту у Котор.
Дописи пишу се уредниш-
тву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

Телеграфске вијести.

Бечки „Кореспонденц-биро“ јавља:

ПЕТРОГРАД, службено, из
Тифлиса, 5. Маја: Генерал Кома-
ров проматрајући око Карса, буде
му лијево крило, састојеће од нере-
дovitог коњаништва, нападнуто од
јака турског одјела. У то дође Да-
гестанско коњаништво у помоћ. По-
сле жестока боја са голим мачем уз-
макоше Турци изгубивши 67 мртви-
јех и много више рањенијех. С руске
стране 21 мртвијех и 59 рањенијех,
међу овима и заповједник Дагестан-
ске бригаде Чаколејев.

ПЕТРОГРАД, 6. Маја: Руси
заузеле два предња утврђења код
Ардахан са 9 топова. Руси изгу-
бише 32 мртвијех. Турски губитци
много знатни.

БЕЧ, 7. Маја: Ардахан узео 5. о.
м. на јуриш дивизија Лорис-Мелико-
ва. Турци побјегоше, оставивши 60
топова и много залихе. Коњаништво
гонило их далеко. Руски губитци
235 мртвијех и рањенијех, међу овима
5 официра.

На цједилу.

Ко је прочитао енглеску изјаву
неутралности од 30. Априла и видио
категоричну одлуку лондонског каби-
нета, да ће се енглеска држати «стро-
ге и непристрасне неутралности», мо-
рао се чудом зачудити, кад је већ 1.
Маја читао Дербијев одговор на
Горчаковљеву окружницу, у којој је
преко ноћи окренуо своју «строгу
неутралност» у најбезобзирније иза-
зивање и у најстрожу туркофилску
пристрасност, да ће у 24 сата без и-
каква повода обратити своје «обзире
на пријатељске одношаје са
свакијем од ратујућих владалаца»
у фактичну објаву рата напрема
Русији. Што се је то морало догоди-
ти, те је енглеску политику преко
ноћи окренуло сасвим стрмоглавице;
јели клетва порте ради учињене јој
преваре и издаје и пријетња, да ће
се осамљена, бацити на кољена пред
Русијом и с њоме се начинити на
голему штету енглеске; или је у
ноћи од 30. Априла на 1. Маја стиг-
ла чија год понуда антируске алијан-
ције, није лако докучити непосвећену
оку, које назира и разабере једино
дурбином комбинација и претпоштава.
Но прво је непобитно истина, то јест
турска клетва ради издајства и при-
јетња ради преваре; у том нас мни-
јењу утврђује и службени дописник
«Политичке Коресп.», кога се на
другом мјесту сјећамо. Али да би ова
једина клетва турска била потресла
енглеску цинцарску савјест у толико,
да се је поплашила од свога пакленог
дјела и онако нападачка и изазивно
ударила на Русију, и то све у име
«Јевропе и њезини осјећаја и назора»,
а без да је она опипала назоре не-
ке или неких држава из Јевропе, —
није вјеровати.

Дерби, прво него је узео у руку
перо, да у име цијеле «Јевропе, њези-
нијех чувства и назора» напише ону
изазивну и нападачку изјаву, морао
је бити увјерен, да ће за његовом
нотом полећети сличне изјаве од сви-
јех јевропских кабинета, те да ће
се тако констатовати, да «јевропска

чувства и назори» нијесу на страни
Горчаковљеве окружнице односно
Русије, него уз Дербијеве дедукције
односно уза енглеску. Прочитавши
ми срчку изазивног Дербијевог од-
говора и увидивши његово силовито
разметање и одлучну поузданост ни-
јесмо друго ни очекивали, него да
ће искочити «пир на лопар», да ће
већина јевропских кабинета ступити
у стопе Дербијеве, протестујући проти
акцији Русије.

Ми то са бојазни и изгледамо с
тијем више, што нијесмо могли прет-
поставити, да би се енглеска без
некпјех изгледа и сигурности у пот-
пору већине јевропских кабинета
могла излагати бламажима. Но ми из-
гледамо и чекамо ето већ близо три
неђеље; али ни један од реченијех
кабинета, ма да се само и помоли
на страни Дербијеве енунције, све
шуту мраморке. Ђерманија остаде
при својој првобитној изјави, да «о-
добрава Горчаковљеву циркуларну
ноту» и да је се «ноток тиче тек у
другом реду»; Француска непромјени
своје «политике о потпуној неутрал-
ности, која је зајемчена најбрижљи-
вијем уздржавањем»; Италија пена-
рушл своје одлуке за настојање око
«уздржања локализације рата»; Ау-
стро-Угарска (а у ову другу половину
и уздала се енглеска) нити словца
да рече више, него да ће «чувати,
да се рат неизврне у јевропске за-
плетаје», да ће «чекати резултате
рата и бдити, да јој се интереси не-
повриједи» и напоследку, да су јој
за сад сувишне сваке војне мјере». **Ни једна јевропска велесила дакле
непристаде до данас уз енглеску, а
још мање која хћеде побијати разло-
ге Горчаковљеве окружнице и пори-
тити правне мотиве ратном навјешта-
ју Русије, ерго: Јевропа је уз Русију;
енглеска нота није у Дербијеву од-
говору говорила у име «Јевропе, њези-
нијех чувства и назора»; енглеска
је говорила у име саме себе или нај-
више у име користи Турака; **ен-
глеска се бламирала, она је до данас
«остала на цједилу»!****

«Ко под другом јаму копа, сам
се у њу закопа!»

Ратне вијести.

Сјајни успјеси руског оружја на све
стране разбистравају помало ратну ситу-
ацију. Особито из Азије стижу вијести и све
то одлучнијем напредовању руске војске.
На другом мјесту саопштавамо брзојав, по
ком је једна дивизија генерала Лорис-Ме-
ликова 5. овога заузела Ардахан.

По броју топова, који су у тврђави
заплићени, може се закључити значај
који су Турци овом граду давали, какве
би су наде од њега очекивали. Ардахан
бијаше она главна запријека, која је десно
крило руске војске задржала а по том и
напредовање осталијех њезинијех чести на
лијево крило од Бајазита и у центруму
од Карска заустављала. Ардахан имао се
је и зато узети, јер је у близини Батума,
који преко мора добива подрејенљена,
која би Ардаханској опсадној војци сва-
гда грозила. Зато се није руска војска ни
помицала напријед, док ову запријеку није
с пута уклонила. Сад пак, кад је Ардахан
пао, губи и Батум сву своју цијену; јер
прво пресејена му је са копном свака
свежа, те неће стајати великих жртава
да се бомбардовањем присили на предају.
И тако отворен је сад пут цијелој руској
војци, да се помиче према Ерзеруму, срцу
цијеле Арменије. Турци се јоште уздају у
своје кланце и тјеспаци у Саганлугу; но

пошто лијево крило руске војске нема
више никакве знатније запријеке на свом
продирању од Бајазита према Ерзеруму,
то губе и ови кланци сву своју важност,
јер их Турска војска мора напустити, ако
неће да кор генерала Терчукасова заузме
Ерзерум и да јој повратак пресијече. И
стигне ли овај руски кор, бројећи преко
45.000 прије пред Ерзерум него Турска
војска од Саганлуга то јој онда грози ка-
тастрофа капиталиције.

И тако, пошто се је и лијево крило
прокрчило пут у свом напредовању, то
ће сва сила моћи да настави концентрично
кретање према Ерзеруму, ће ће узмичу-
ћа и деморализована војска једва бити
у стању, да учини ишто усјешна от-
пора.

О операцијама руске армије на Ду-
наву немамо из Русије никаквих гласо-
ва. У опште морамо констатовати, да су
Руси у својој акцији много мучљиви, и
да им је више стало до постигнућа воје-
ног резултата него до буке и вике, те
им је милије, да успјесима изненађују.
Овој мучљивости много доприноси и та
околност, што је странскијем дописницима
и штокавцијем лажиторбама забрањен бо-
равак у војци.

Значајно је и то што се из Русије
непотврђује прелазак руске војске у Доб-
ручу, као што је то из Цариграда у сви-
јет јављено. Или су Руси пријешли у Доб-
ручу преко Дунава те то несмотрати за
никакав знатан успјех муче, док сва вој-
ска непрекорачи Дунаво; или је Турцима
тијесно, те овим смртнијем подвиком
хоће да пријатеље у помоћ дозову. Могу-
ће, да су Турци виђели у Добруци само
козачка разматрачка одијелена, која су
се опет на лијеву обалу ради навјештења
повратила, а у овој мисли утврђује нас
и један турски телеграм, који јавља, да
су Руси преко Дунава натраг прећерани.
У опште Турци и овога пута као свагда
држе се лажи као највишег начела. Нек
им буде, и за нужду им је!

— За онај монитор што су га руски
топови разбили и у Дунав потопили, јавља
дописник «Пол. Кореспонд.» из Русчука,
да то није био монитор, него највећа
ратна оклопача турска. Но неме-
та; боље да је оклопача него монитор и
дао Бог те се Руси овако и у будуће
варали!

— Из Цариграда пише дописник
«Полит. Кор.» под 4. Маја: «Раздаженост
међу Турцима неможе бити већа; они
окривљују енглеску издајом и освећују
јој се свомком и погрдама. Остављени сами
према Русији сматрају се изгубљенима.
Поглед на неједнаки бој без сајузника
чини, те се је првашње поуздање и рев-
ност преобратила у здвојење. К томе при-
дружују се неповољне вијести са азијат-
ског бојишта, проти којима истиче влада
булетине о побједама, но које опет одма
побијају јављања козула у Ерзеруму.
Толико је извјесно, да турска војска у
Азији неизноси ни 120.000 скупа са баши-
бозуцима, дочим с друге стране стоји већ
200.000 Руса на отоманском земљишту.»

— Главни стан руске јужне војске пре-
мјештен је из Кишејева у Пложешт, гђе
је за великог Књаза Николу најмле-
на кућа најугледнијег грађанина, бољара
Кантале.

— Румунски Кнез Карло именовано је
за начелника свога генералштаба бившег
ратног министра Сланичана, а за за-
повједника коњаништва пуковника Рож-
нована.

— У руским официрским круговима,
говори се, као што «Пол.» јавља, о пи-
сму великог војводе Албрехта на
вел. Књаза Николу, у ком овоме жели
побједе и усјеха.

Из Петрограда чује се глас, да је
између Перзије и Афганистана
склопљен нападајни и обранбени
сајуз проти енглеској и Турској.

Из Цариграда јављају, да је «Пољ-
ачки одбор» издао проглашење на Пољ-
ачке пријатеље слободе (О карика-
туре једне! —), да саставе кор од 40.000.
— Нек иду, да виде хоће ли им помоћи
папин благоевоз турског оружја!

Из Цариграда јављају, да је Султан
издао ираду, којом је свргао с престола

Кнеза Карла, ради навјештеног рата
Турској. Није султан погријешно, јер ва-
љда предвиђа и он, да ће упурањени ру-
муњски престо посјести краљ. —

Као што смо у прошлом броју јави-
ли, прешли су Руси Дунав на најдо-
њем његову течају и дошли у такозвану
Добручу, земљиште на десној обали Ду-
навског ушћа. И пошто ће ово бити позо-
риштем жестокијех сукоба у данашњем
рату, неће бити с горега, да овај крај
својим читаоцима боље представимо по
опису грофа Молткеа, као што га је
саставио у свом дјелу о руско-турском
рату год. 1828—29:

«Нов и интересантан дио био је за
мене Добруца, наиме земља међу Црним
морем и ушћем Дунава. Када човек на
земљовиду гледа, гђе се Дунав после
тако дугог источног тека мало прије свога
изливања одвраћа у правом куту и тече
двадесет миља сјеверно, онда би мислио,
да је он сам нагомिला бријегове, који га
пријече, да кратким путем од 7 миља од
Рапове до Мора једнако тече. Али то није;
леђа Добруче сачињава гора од вапненца
и цјешчине, која је до становите висине
покрита наплавним Дунава. Земљиште
показује по свуда ону исту громаду шје-
ска и иловаче, која већ кроз читаву Угар-
ску сачињава обале ове ријеке, и много
миља далеко неналази се ни најмањи ка-
мен ни тако велик као леђа. Напротив
томе показује се у долинама по свуда
пећина, и чим идеш даље према сјеверу,
тим више из врхунаца брежуљака про-
вирују зубци од стијене.

У околици Мачина сачињавају те
стијене поворку бријегова од праве фор-
мације Алпа у мањем мјериљу. Читава та
земља међу морем и бродивом ријеком,
која имаде сигурно 200 четворних миља,
јест бжеутјешна пустиња, какова се само
представити може, и ја немислим, да имаде
20.000 становника. Како ти далеко доири
око, невидиш нијеге дрвета или грма; леђа
брежуљака покривена су жутом травом и
читава уре јашин кроз ту једноличну пу-
стињу, прије него у каквој долини без
воде нађеш каково кукавно село без др-
већа или вртова. Вода црије се само из
дубоких зденаца. Још Римљани сматраху
Добручу земљом, која се мора пренуцити
сјеверним басбаром, те ју зидином одије-
лише од Месије. У последње доба ове
је рат страшно бјесно; сигурно необстоји
више једна трећина села, која се налазе
на земљовидима, Оршова састоји од 30
кућа, а Исака и Тула изашле су за
1000 до 5000 корака из свог старог по-
ложаја.

Козаци који су прије ове становали,
пошла су к Русима, те сада живи само
малено, помјешано пучанство од Татара,
Влаха, Молдаваца, Бугара и мало Турака.
Пошто је из тога предјела прогонио чо-
вјек човјека, чини се да је он запао жи-
вотиње. Ја никада нијесам видно тако ве-
ликих орлова, као оње; они су били тако
смјели, да им могомо досећи нашим хај-
качима и само нерадо полетеше за један
час са свога сједала на старим огромним
бријежуљцима. Мноштв јаребница летел ју
гласно цвркутајућ испред ногу наших
коња из сухе траве, гђе се обично
налазио који јастреб, који је њи пазио.
Велика јата дроња подизаху се троме са
земље, кад им се приближавасмо, дочим
су по зраку летиле друге поворке ждра-
лова и дивљих гусака. Из Седмиградске и
војне крајине долази сваке године овим
насти се много хиљада оваца и коза; за
ту дозволу плаћају се 4 гроша од главе и
петнајести комад марве. У дунавским ма-
кама леже биволи, којим видиш само нос,
а пољем трче пси, који су слични курја-
цима. Ми јашисмо уз један дунавски оток,
на ком су се пасле кобиле, кад су нас
опазиле почеле хрзати, неки подријебни
својине у воду, да пливају пријеко. Пакве
преплашише се из трстике, а једно јато
дивљих лабудова, учинило је више кругова
на гладкој површини воде.»

ГЛЕДСТВОНЕ РЕЗОЛУЦИЈЕ У ДОЊОЈ КУЉИ ИНГЛЕШКЕ.

У Сједици дође куће енглескога парламента од 23. Априла напунило је кућу заступницима очекивања, да ће бити важна и интересантна дебата на основи резолуција, које је предложио Гледстон к источној питању.

Расправу отворио је мр. Травелан, либерални заступник Хавицка, питајући мр. Гледстона, хоће ли он своју другу резолуцију замјенити овом, «да кућа мисли, да је порта ради свога држања према својим поданицима, и ради свога устручавања, да даде јемства за њихову бољу управу, изгубила свако право на материјалну или моралну потпору енглеске круне, и хоће ли опозвати своју трећу и четврту резолуцију. (Велики смјех).

Мр. Гледстон изјавља уз смјех да се слаже са обава предлога Травелана. Течајем дебате, која се сада породица, устаде Гледстон још једном. Он изјавља, да је пријавио своје резолуције само за то, да одговори на опетовани позив министарства, нека опозиција разјасни кући своје мишљење. Он да није никада предлагао, нека се министарство промјени, већ да је само доказивао да је нужно, да се промјени министарска политика. Он да неће да никаквијем страничким сврхама. Он да жели само своју земљу ослободити од врло опасног ризика кривље и срамоте.

Пошто би после двосатне, врло узрујане, кадшто бурне дебате прихваћен предлог, нека се обустави дневни ред, устаде уз живахно одобравање својих присташа бивши министар председник, да предложи своју прву резолуцију. У подуљном говору, који је на то довезао, онажа он, да некани против влади предложити укор, јер неможе увијети, који би се јавни интерес тим унапредило, али то да нечини можда за то, што неби држао, да влада није заслужила укура, јер после бечког мира да непознаје он никаква тако тужног поглавја у повијести спољне политике енглеске, као што је оно последњих осамнаест мјесеци. Шиљање маркиза Салисберија у Цариград, проматрајући га за се, да је одредба, која заслужује негодовање куће, но кад је дошао лорд Салисбери у Цариград, сир Х. Елијот да је радио против његовијем напорима. Конференција да је била лакрдија од онога часа, кад је Турека била узбуњена, да Инглеска неће провести ни признати проведена ниједне одлуке, коју створи конференција. За лордом Дербијем да је стајала моћ, која је одлучила била, да он нема усјети, на кад је то дозвала порта, да је велики кезир Барлу Биконфилду дао познати своју захвалност. Посластво Лајарда да је друга погрешка, јер се не смеје заборавити, да тај дипломата темелјито брани Туреку. Формална изјава куће да је Турека изгубила свако право на моралну и материјалну потпору земље, да је, како му се чини, нужна, јер се под именом моралне подпоре исто тако много учинило, колико ће се ваљда не за дуго учинити у имену заштите енглеских интереса. Истакнув одговор лорда Дербија на окружницу кнеза Горчакова, настави Гледстон:

С неким страхом гледам ја на сам поступак Русије. Ријешене питања по Русији или Аустрији неће бити никада повољно, јер су те државе као сусједне државе изврнуте великим напастима. Али савјест људства неће се више задовољити опоменама и ремонстрацијама, па ако нијесмо приправни даље ићи, онда морамо бити приправни гледати, ће дужност, да се нешто учини, прелази у друге руке».

Гледстон говори по томе о бугарскијем покољима и криви порту, особито пак Мидхат-пашу, да су је они потакнули. «Британски интереси» — наставља он — нијесу нимало у погубљењу. «Русија није тако луда да дџра у британске интересе». Она зна, да смо јој ми допустили дичан положај. Систочним питањем није се моћи више шалити. Оно се повољно може ријешити само заједничким поступком Јевропе. На што се ја тужим, то је оно, што је наша влада, ако се увјек чинила склоном унапређивати заједнички поступак, вазда стављала увјете, који осујетили тај заједнички поступак. Ствар усталих поданика Туреке против њиховим тлачитељима јест највећта ствар, која је икада надахњивала груди човјека и мишља његову руку. Било је времена, кад је Инглеска била надом свијех настојања о слободи, али бранила она сада ствар потлаченијех народности или оставила на цједилу, савртно звоно турекога тиранства зазвонило је. Оно је оно које му год стране ерушене, тај ће пад Хришћанство и свијет радосно поздравити». (Гласно и дуго трајно одобравање опозиције).

Од владине стране просборно је министар унутрашњих послова, мр. Крош.

Влада, вели он, препала се са земљом над бугарскијем бездјелима, али у похвалном часу мр. Гледстон опозива резолуцију, која се тиче тога предмета. Он се у истину неусуђује земљи подијети животно питање: Јесте ли приправни ратовати против Турекој као савезник Русије?

Мр. Крош нијече, да је у политици владе каква дволичност владала и моли кућу, да одлучи о том, је ли се Русија усљед свога најновијег поступка обазирала на уговорене дужности. Одговор Туреке на протокол био је сљедећ, луд, она тада три са своју лудост, али ништа нема, што би Русији било могло дати право, да јој протокол као набјену пиштољу држи пред челом и да ради проти стимулацијама парничкога уговора од 1856. год., која су потврђене на лондонској конференцији од 1871. г. Власт, која је одговорна, што је разорен заједнички поступак Јевропе, није Инглеска, већ Русија, Турека се сад налази у бој за живот или смрт. Једини Бог може знати, како ће се тај рат свршити, али сви напори британске владе морају за тим ићи, да се рат локализира и уздржи неутралност, коју је она формално прогласила. «Руски цар јавно је изјавио, — наставља министар — да он нежели никаквог освајања и никаквог повећања и да неће посједавати Цариград. Његово Величанство zaloжило је такође своје поштење, да ће он, ако буде присиљен посјети Бугарску, то учинити само привремено. Ако се испуни то обећање, онда британски интереси неће бити дотакнути, али иначе је са победоносном војском, и је ли једном који народ узрујан, онда га није лако умирити. Влада се вада, да нам ниједно дјело Русије неће дати повода, да бранимо оне интересе, који леже изван рата, али ако дођу они у погубљење, онда се може само очекивати, да их или Јевропа или Инглеска брани».

«Што се тиче политике опозиције», онажа мр. Крош на свршетку «то би било боље, да она отворено говори. Хоће ли онда да се у савезу са Русијом рат против Турекој води или не? Земља неће рата, а што се тиче владине политике, то је она следећа: да није несанкционира тиранијом притиска, (Види Инглезе у Трансвалији Пр. Ур.) међутим да нази на уговорене дужности и у том погледу да добрим примјерима предјачи Јевропи и ниједоме свијету; да уздржи најстрожију неутралност, а у исто вријеме да чува и најживотије интересе Инглеске. Инглеска свијеста је своје моћи, али мудрошћу јаког знаде она, како и када се има употребити, па ако икада буду користиле инглеске добре услуге за ослобођење хришћанског народа Туреке, он ће се радо дозволити. «Тај рат пријечити» — заврши мр. Крош — «његове последње локализирати и колико могуће умањити, то су владине сврхе, и на њихово достигнуће биће управљени сви наши напори». Пошто је министар завршио уз гласно и дуготрајно одобравање куће, предложио је мр. Килдер нека се дебата одгоди до следећег дана. Тај предлог буде прихваћен и сједица по том закључена.

Преглед новина.

У броју од 30. Априла «Дели Пус» лондонски орган либералне партије у Инглеској доноси следећу значајну изјаву у свом уводном чланку а односно руско-турског рата:

Моција г. Гледстона коју ће он ово поље подне пред парламенат изнјети није ни за тренутак прерана. Ми шта више мислимо да нам неколико мјесеци касније долази. Ако је досадање узтезање било штетно, даље узтезање биће убитачно. Фанатици, који прошле јесени бијажу жељни да нас у рат за Туреку узвук, сад све могуће чине да нас угнају у рат против Русије. Нужно је дакле и опет апеловати, на јавно мишљење ове земље и обавјестити га отвореном дискусијом. У очима неких, који се изnose као боје и представници јавног мишља, рат је како се види више цијел него средство. Они неће да трие пријетбе: да се инглески интереси дају осигурати ничим другим ван крвавим бојевима. Они гоне владу да спреми за Русију само једну ријеч и један ударац, па и не крију своју жељу да ударац треба да предходи самој ријечи. Овакав разговор звони мало чудно у устима људи који су до прије једну нећељу дана неуморно цртали страхоте ратне. Но њима, рекао бих, цар руски је само оној кога треба осуђивати: што је извукао мач прије него је издриго све изворе пера. Но за Инглеску пак био би то акт патриотског само — асерције — кад би она т. ј. непријатељства одпочела неставши да види, још мање увјери се:

да ли она може добити све што хоће мирним путем. Није тешко читати из њихових уста оне распаљиве позиве: да будемо на ногама и да радимо. Писци ових боје се, и то можда с добрим разлогом, да ако се Инглеска умијеша пошто знаће да то њени интереси ништу, то може онда она за времена саму себе помоћи али не и Турке. Сигурност Инглеске наравно драга им је, али њихове симпатије за Турке тако су усањене: да би се они дупло радовали кад би се осигурањем Инглеске у исто вријеме Турека осигурала. Ето на овој тачци ми се растајемо од наших љубезних ентузијаста. И ми тако исто живо осјећамо важност правца одржавања пута за Индију, отвореним — морем и сувим. Нити би се узтезали ми послужити се нужним мјерама за постижење ове цијели, кад би се томе частан повод показао. И ако смо ми за вријеме дугих преговора што се водиле прије објаве рата држали: да је правда у главноме, на страни Туреке, ми опет за то нијесмо били никако склони да поклоњимо апсолутну вјеру руским увјеравањима ни да замислимо: да је цар изузетно слободан од нагона личног, династичног, или народног славољубља. Али наше обзирање на инглеске интересе нема ништа заједничког с оном чудноватом жељом да се овјековјечи отоманска тиранија над народима који жуде да је се опросте. Нити жељимо да се зграда инглеске царевине одржава турским сјачама. Па ако би се у току догађаја и показала потреба за нас да окупирамо ову или ону територију, то би ми предпоставили да видимо Инглеску као изабавитељку подјармљених народа него ли као тавничарку њихову — у толико прије што би ови народи досада до своје слободе дошли да им снага Инглеске није сметала. Ми неможемо да замислимо већу лагу части Инглеској но што би јој такав правац нанијо. Зар ми који смо симпатисали са свакијем угњетеним племеном Јевропе, који смо једно за другим слали своје добре жеље Пољацима, Мађарима, Данцима, и Венецијанцима, да завршимо дајући активне потпоре тиранији далеко гореј но што је она од које су сви ови тријели. Ми неоповиједамо овим какво херојско (јуначко) одрицање својих сопствених интереса: али само тражимо да се ови интереси неподуширу средствима која би срамоту лијепоме имену Инглеске донијела.

У осталом, је ли нужно у овоме часу узимати у вид нарочите околности под којима би се Инглеска оружја латити имала, или и тачно одређивати тренутак последије кога се мир може сачувати једино жртвовањем нечега, што је драже од мира? Ма нијесмо били обожаваоци улоге коју је Инглеска влада у последњим преговорима имала, али ми одбијемо од себе ону наонаку мисао о њиховом државништву, по којој би имали узети: да је инглеска дипломатија казала своју последњу ријеч, не само односно Русије и Туреке, већ и односно Русије и Јевропе, Сада кад је рат већ одпочео, руски канцелар неможе сматрати за увреду отворен говор. Кад су големе војске ступиле у бојни ред и пивазија једне оближње земље у велико напредује, он неможе очекивати да инглеска влада затвори очи пред могућностима настојања и проширења, која су с таквијем стварима скопчане. Ту неби било ничег непријатељског или вријеђајућег, ако би му се отворено казало: да би таква и таква присаједињавања, природно произлазећа из могућног или вјеројатног успјеха руског оружја, озбиљно ослабила наш положај у Индији; и да с тога ми тако што неможемо дозволити, осим кад би се какво опште уређење — распоред — могло постићи којим се исто лишило свог стлетног утљива. Само је дужност владе инглеске добро мислити и отворено говорити о овоме питању. Ту нема потребе служити се тоном, који би могао вријеђати руски понос. Рећи, да се у изријечним приликама Инглеска мора тући за свој рачун, јесте: рећи оно, што Русија врло добро зна, а казати, које су то прилике, било би исто, што и помоћи јој којити се самим знањем избегавајући их. Ничега нема у историји последњих шест мјесеца, што би нас могло навести да мислимо: да цар руски жели имати посла и с каквом другом силом поред Туреке. Ако он жели да ратује с Инглеском то је он чувао своје жеље у необичној тајности. Али могуће је наравно, да он без икакве намјере или жеље, учини корак који би рат с Инглеском вјероватним ако не и неизбјежним учинио, па с тога и здрав разум давашње ситуације захтјева; да се он без оклијевања изјави, шта би такав један корак сачињавао. Но инглеска дипломатија није само широко поље у пословању с Русијом. Па-

ришки уговор, практично узев, сада више не постоји. Али нетреба никада заборавити, да је парички уговор имао посредну и сталну онако исто, као и непосредну и привремену цијел. Непосредна и привремена цијел била је: заштићавати Јевропу од славољубља сваке оне силе, која би се хтела користити пропашћу туреке царевине. Ове двије цијели стајале су једна према другој у односу срества цијели. Прије двадесет година одржање Туреке изгледало је као најбоље срество и пут да се југоисточна Јевропа очува против руске агресије. Но бруталност и тврдоглавство Турака су у овоме погледу произведле радикалну промјену. У мјесто, да опстанак отоманске царевине буде гаранција за мир југо-источне Јевропе он је био постојана опасност истоме. Резолуција у јавном мишљу Јевропе показује се фактом по коме, и ако Русија упада у Туреку, опет, ова нема ни једног јединог пријатеља међу силама. Међу тим сама цијел, које је ради парички уговор начињен, није аастарела за то, што нарочито средство којим се она као да се имала да постигне више није промјењивао. Од сила, које су онда налазиле своје интересе не дозволити средиземном мору да постане руским језером, ни Дунаву пресекати бити немачком ријеком — која се од сила може узети, да је се предомислила? Не Аустрија, јер њена нерасположеност према даљем приеједињењу славенских племена; Русији јасно је изражена у последњим преговорима. Не Ђерманија, јер за сада немачка је политика, противити се ма чему што би могло шкодити Аустрији. Не Италија, јер је она постала великом морском силом и сам њен опстанак у овом погледу зависи од њеног одржавања својег мјеста у средиземном мору. Није Француска, јер како је њу рат од г. 1870 нагодио, да сузи тежње своје спољне политике, њен интерес у средиземном мору одређељује се природним чињеницама које ништа мање од њеног раздробљења неможе учинити неоперативним. Кад се свију ових сила мање или више подједнако тиче спријечити Русију једино користовати се пропашћу Туреке, то је на сваки начин прерано говорити као да Инглеска нема пријатеља у Јевропи и да неможе чинити ништа боље до, да изазове сукоб, који би њена усамљеност учинила неизбјежним.

Политички преглед.

Чувени енглески повјесничар Карлиле пише о рату слиједеће значајно писмо «Тажмеу»: Шир се глас, да наш фамозни министар председник (Дизраели) бијесан, што је објелодањен инглески проглас о неутралности, који под излик, да брани интересе инглеске, послати инглишко бродовље у балтичко море, те учинити све, како да пренили Русију или Јевропу, да навјесте рат Инглеској. Што се тиче интереса Инглеза, по мојем мишљењу друго они неизискују, већ да нам је преко Суеца и Египта слободан пут у Индију и да се енергично оканемо свакога савеза с Туреком. Била би занета права срамота по Инглеску, да с тим Турчином склопи савез. Но пошто и ми жељимо, да Турека сасма непропадне, уздамо се, да ће ју Руска постепено освојити и памети научити. Навале штампине на Руску по мојем су мишљењу исто тако незнатне као рулеж Бедламов, јер попут овога произлазе само из бездане глупости, највеће себичности и најјадније народне зависти. Ово пишем с најдубљега увјерења и молим све патриотичне Инглезе, да се на ово, док је хора, обазру. Јер иначе догодити ће се за неколико недеља најмахнитје и најзлочестје дјело, што га може извршити инглеска влада, и цијела ће се Јевропа латити оружја.»

Цетиње, 8. Маја.

При завршетку листа стиже нам из главног стана извјештај о свечаности, која је у војсци обављена поводом раздијелења ордена подијељенијех од Његова Величанства Цара Александра нашем Свијетлом Господару и војводама. У идућем броју донијећемо тај извјештај са дивнијем писмом Цара Александра на Свијетлога Књаза Николу.

Кореспонденција „Гл. Црногорца“.

Цјеснику «Дипломе» у Д.: Што се заматавате у плашт толике тајанствености. Разложите ствар онако, каква је, па ћемо штампати. Немате право, што се од нас кријете.

У државној штампарији.